

ביאורים

בהסתכלות חיצונית יכול האדם להגיע לטעות ביחס לייחודו של עם ישראל. כל אומה נמדדת בסופריה ובאנשי הרוח שלה. והנה אנו מוצאים שבכל אומה יש אנשי מופת בחייהם ובהתנהגותם, אשר מהווים את הפסגה המוסרית שלה. ייתכן שבעם ישראל מספרם של אנשי הרוח גדול יותר משאר האומות, אך זהו הבדל כמותי בלבד. אם כן, מהו ההבדל המשמעותי בין ישראל לאומות, ומדוע אנו מתעקשים לייחד את אהבתנו ודוקא לעם ישראל?

אכן, אין הבדל מהותי בין כל אותם אנשי מופת שבכל אומה ולשון. גם גוי יכול להגיע למדרגה רוחנית עליונה כמו הכהן הגדול, האדם הקדוש ביותר בעם ישראל. אף חכמי ישראל עצמם השוו את הפילוסוף הגוי אליהם וקראו לו 'חברנו'. למרבה הפלא, אין ייחודו של עם ישראל באנשי הקודש המיוחדים שבו. ייחודו הוא שהאומה כולה היא בעלת תכונה פנימית של שאיפה לקודש. בכל האומות כולן ישנם אנשי רוח בעלי שאיפות מוסריות גבוהות, אך שאר העם אינו נוטה למוסריות ולקדושה. לעומת זאת, עם ישראל כולו הוא בעל תכונה של קודש. האומה כולה שואפת לחיות חיי צדק ויושר לאור הצדק האלוהי. יחידי הסגולה צומחים ועולים רק מתוך האומה, והם התוצר השלם של השאיפה הקיימת אצל כל יחיד מישאל. זאת לעומת יחידי הסגולה של הגויים שהפכו אנשים גדולים על אף שיתכן שהסביבה שבה גדלו רצתה לחיות חיי ארציות נטולי קודש ומוסר.

בשאר האומות אהבת הלאום מובילה את האדם להתכנס בשאיפות המצומצמות של אומתו. אם אדם רוצה להיות בעל שאר רוח הוא צריך להתנתק מאהבת האומה ולאהוב את ערכי הצדק והמוסר האוניברסליים. לעומת זאת, אצל עם ישראל אהבת האומה מביאה את האדם לאהוב את הטוב ולרצות להשתית את כל חייו לאור ערכי המוסר האלוהי. יהודי שמתכחש לעמו בשביל ערכים אוניברסליים, מאבד את המבט המיוחד של עם ישראל על העולם ואת הדרך המיוחדת לו לתקון עולם במלכות שדי. אהבת ישראל והיניקה מהבארות היחודיים של ישראל, מעיינות התורה שבעל פה, מגדילה ומרוממת את האדם מכיוון שהוא מרוויח גם את המבט האוניברסלי ואת האוצר שעם ישראל הנחיל לאנושות כולה למען קידומה והתפתחותה, והוא אף מרוויח את אוצרות הרוח הלאומיים השייכים רק לנו.

הרחבות

• השפעת גדולי הדורות

מַצְדָּם שֶׁל יְחִידֵי הַסֵּגְלָה אֵין אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים הַבְּדֵל בֵּין עַם וְלִשׁוֹן. הרב קוק מסביר שישנם חסידים באומות העולם שמצד הבחירה, מצד מעשיהם, אין הבדל בינם לבין הפרטים שבעם ישראל. אמנם, מצד הסגולה קיים ביניהם הבדל [ראה עוד בקובץ ה, קצו].

במקום אחר כותב הרב קוק דברים דומים ביחס לגדולי הדורות שקדמו לאברהם אבינו: "וכן כשבאה האשורולוגיה (תחום החוקר את התרבויות העתיקות שהתקיימו בין נהרות הפרת והחידקל) לעולם ונקפה את הלבבות בדמיונים שמצאה, לפי השערותיה הפורחות באוויר, בין תורתנו הקדושה לדברים שבכתבי היתדות (חוקי חמורבי שנחקקו על ידי מלך בבל שנים רבות לפני מתן תורה). בדעות, במוסר ובמעשים. האם הנקיפה הזאת יש לה מוסד שכלי, אפילו במעט? וכי אין זה דבר מפורסם שהיה בין הראשונים יודעי דעת אלוהים, נביאים וגדולי הרוח, מתושלח, חנוך, שם ועבר וכיוצא בזה, וכי אפשר הוא שלא פעלו כלום על בני דורם? אף על פי שלא הוכרה פעולתם כפעולתו הגדולה של איתן האזרחי אברהם אבינו עליו השלום, איך אפשר שלא יהיה שום רושם כלל בדורותם מהשפעותיהם, והלא הם מוכרחים להיות דומים לענייני תורה!" [אדר היקר עמ' מב]. גם לחסידים באומות העולם קיימת אפשרות להשפיע על אומות מסוימות מבחינה מוסרית, אולם אין בכוחם לתקן את העולם כולו. זהו תפקידו של עם ישראל, המסור לו בזכות נשמתו המיוחדת.

שאלות לדיון

בפיסקאות רבות הרב קוק כותב בלשון רבים, כמי שמייצג את האומה כולה. מהם הקריטריונים שמאפשרים לאדם להיות הנציג של האומה?

"שֶׁמַצְדָּם שֶׁל יְחִידֵי הַסֵּגְלָה אֵין אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים הַבְּדֵל בֵּין עַם וְלִשׁוֹן" - האם זה אומר שאין שום הבדל בין גויים יחידי סגולה לישראל? האם יהיה מותר להתחתן איתם?

ייחוד ישראל הוא בעיקר בכלל

כָּבֵד אֲמֹרֹתַי בְּמִכְתָּבִים, שֶׁמַצְדָּם שֶׁל יְחִידֵי הַסֵּגְלָה ° אֵין אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים הַבְּדֵל בֵּין עַם וְלִשׁוֹן ° וְנִכְרִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה ° הֲרִי הוּא כְּלָהּן גְּדוֹל ° (בבא קמא לח), וְכָבֵד אֲמֹרוֹ חֻכְמֵינוּ הֲרֵאשׁוּנִים "נִקְבַּל פְּנֵי פִילוֹסוֹפוֹס ° חֲבֵרְנוּ" (מסכת דרך ארץ רבה ג, ב).

אָבֵל מָה שֶׁאָנוּ דוֹרְשִׁים בְּשִׁבְחָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל, הוּא עַל דְּבַר הַסֵּגְלָה הָאֱלֵקִית הַנְּמִצָּאת בְּנִשְׁמַת הָאָמָה בְּכָלֵלָה, וּמְפִילָא הִיא מִתְגַּלְגֵּל גַּם כֵּן בְּכָל יְחִיד בְּאִיזוֹ צוּרָה מִיְחַדָּת, וּמִקְרָא מְלֵא ° הוּא: "וְנִפְלִינוּ ° וגו' (שמות לג, טז).

וְהַחֲפֵשׁ הַגְּמוּר ° שֶׁלָנוּ הוּא, שְׁנֵהִיָּה מְרִימִים רֵאשׁ בְּגֵלוֹי לְהַתְּפָאָר בְּאַהֲבַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הַחֲקוּקָה בְּנִשְׁמַתָּנוּ פְּנִימָה, וְאֵין לָנוּ לְהַכְחִישׁ אֶהְבָּה טְהוּרָה זֹאת, לֹא מַצְד כָּל הַגְּיוֹן מְדַעִי, וְלֹא מַצְד כָּל חֲסִידוֹת קוֹסְמוֹפּוֹלִיטִית °.

כְּשֶׁנִּהְיָה יוֹנְקִים מִבְּאֲרָנוּ, בְּאֵר יִשְׂרָאֵל, יִהְיֶה לָנוּ כָּל גַּם חֲסִידוֹת, גַּם דְּעָה, וּבְהִרְחַבַת הַדַּעַת שֶׁל עֲשִׂירוֹת פְּנִימִית נִשְׁקִיף עַל כָּל הַכְּפָרָה הָאֲנוּשִׁי, לְהַתְּכַבֵּד בְּחֵיל שֶׁל חֲלָקְנוּ בְּאוֹצֵר הַכָּלֵל וְשֶׁל חֲלָקְנוּ הַמִּיָּחֵד שֶׁאֵין לְזָרִים יָד בּוֹ.

(אגרות הראיה, אגרת טד)

יְחִידֵי הַסֵּגְלָה - צדיקים פרטיים שקיימים אף אצל הגויים, "חסידים אומות העולם". שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה - שעוסק בשבע מצוות בני נח (סנהדרין ט). הֲרִי הוּא כְּלָהּן גְּדוֹל - מעלתו היא כמעלת כהן גדול. פִּילוֹסוֹפוֹס - חכם מחכמי הגויים. מְלֵא - מפורש. וְנִפְלִינוּ - הבדלת ישראל משאר האומות כדברי הפסוק: "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה". וְהַחֲפֵשׁ הַגְּמוּר - בחירתנו החופשית. הַגְּיוֹן מְדַעִי - התפיסה המדעית היא שאין הבדל בין כל גזע, ובין ישראל לעמים. חֲסִידוֹת קוֹסְמוֹפּוֹלִיטִית - השקפת עולם שכל בני האדם הם אזרחי העולם והחלוקה ללאומים נפסדת ביסודה (ע"פ אבן שושן). הַכְּפָרָה - המרחב.